

УДК 930.1

**Метафізика антропотейзму в генеалогії фашистської міфології надлюдини
(на матеріалах гайдегерівського аналізу ніцшеанської етики)**

Є.В. РАХМАЙЛОВ

Житомирський державний університет імені І.Я. Франка, м. Житомир, Україна,
E-mail: ostrouhov@ukr.net

Авторське резюме

Хайдеггер веде мову про великий зсув у свідомості, коли на зміну раціоналістичним і сциєнтистським уявленням і установкам прийшов міф. Людина перестала бути індивідуальністю, вона загубила свою унікальність, яка визначається безліччю факторів. Вона перетворилася на «типовий образ», функцію соціальності, а її особисті світогляд та переконання розчинилися в гаслах та масових ініціативах.

Націонал-соціалізм видозмінив традиційну культуру Німеччини, маючи при цьому підґрунтя у вигляді соціальної онтології, неометафізики та неоміфології, в якій було обґрунтовано ідею самотності німечтва та нових викликів європейському людству, відповіді на які мала дати саме Німеччина. Осмилення цих викликів відбувалося в соціальній метафізиці та онтології Хайдеггера, який на рівні екзистенціалістської концепції здійснив своєрідне відродження базових міфів скандинавської культури, які

© Є.В. Рахмайлов, 2014

стали основоположними для фашистської ідеології в Німеччині. Отже, своєрідною заслугою Хайдеггера є закладення ідейного підґрунтя соціальної метафізики та соціальної онтології для базових міфів фашизму, які формують основу націонал-соціалістичного світогляду, займаючи при цьому чільне місце в міфології націонал-соціалізму. Зрозумілим у контексті аналізу Хайдеггером європейського нігілізму через інтерпретацію етики Ніцше взаємозв'язок соціально-політичної міфології фашизму з класичним германо-скандинавським міфом як спробою відродження національних цінностей арійського язичництва в руслі антропотейзму.

Ключові слова: фашизм, міфологія надлюдини, соціальна онтологія, антропотейзм

Metaphysic of anthropotheism in genealogy of Nazi-supermans-mythology (on materials of Heidegger's analysis of Nietzsche's ethics)

JE.V. RAHMAYLOV

Zhytomyr Ivan Franko state university, Zhytomyr, Ukraine, E-mail: ostrouhov@ukr.net

Abstract

Heidegger is talking about the great shift in consciousness when the change rationalistic and scientific interpretation of ideas and orientations 's a myth. Man is no longer a personality, it lost its uniqueness, which is determined by many factors. It has become a « typical image « feature of sociality, and her personal philosophy and beliefs dissolved in slogans and mass initiatives.

National Socialism altered the traditional culture of Germany, while keeping the background in a social ontology neometafizyk and neomifologie, which was justified by the idea of identity and new challenges European humanity, the answers to which was given by the Germany. Understanding these challenges occurred in the social metaphysics and ontology of Heidegger, who level ekzistenzial concept made renaissance basic myths of Scandinavian culture that have become fundamental to the Nazi ideology in Germany. So peculiar merit of Heidegger is laying the ideological foundations of social metaphysics and ontology for social base of fascism myths that form the basis of National Socialist ideology, holding, while a prominent place in the mythology of National Socialism. It is clear in the analysis of Heidegger European nihilism through Nietzsches interpretation Ethics relationship of socio-political mythology of fascism with the classic Germanic-Scandinavian myth as an attempt to revival of Aryan paganism national values in line anthropotheism.

Keywords: fascism, superman mythology, social ontology, anthropotheism

Постановка проблеми. Для будь-якого фахівця в галузі людинознавства є незаперечною думка про те, що будь-яке політичне явище не може бути редукованим до своєї політичної генези. На підставі зазначеного можна стверджувати, що фашизм не є лише політичною проблемою, а також світоглядною та духовно-соціальною. І хоча в світі нині немає держав, які маніфестують та дотримуються засад ідеології фашизму, бо в очах світової громадськості така держава негайно б загубила добру репутацію та імідж легітимності, не перестають функціонувати політичні партії та рухи, для яких ідеологія та соціальна філософія фашизму є засадничою.

Отже, якщо в політичній сфері у зв'язку із фашизмом спостерігається затишшя, то у сфері духовності та ідеології фашизм, як і раніше, залишається серйозною проблемою для багатьох країн. Фашизм як ідеологія, що ґрунтується на підтриманні віри в філософськи орієнтовану міфологію, є серйозною соціально-філософською проблемою і являє собою «міну уповільненої дії», яка загрожує новими можливими вибухами.

Претензія міфології німецького нацизму на створення нової соціально-світоглядної картографії, на формування нової цивілізаційної ідентичності, створення нової культури, антропології та метафізики в сучасних умовах робить аналіз цієї міфології досить актуальним завдан-

ням для соціально-філософської рефлексії. Виходячи з вищевикладеного, актуальність теми статті визначається, виходячи з наступних підстав:

По-перше, недостатністю соціально-політичного і економічного аналізу фашизму, при збереженні генетичної залежності фашистської ідеології від певних соціально-філософських концепцій та соціально-орієнтованої метафізики. Враховуючи факт того, що фашизм у Німеччині є не випадковим явищем її культурної, історичної та духовної еволюції, соціально-філософська рефлексія передбачає більш глибоке вивчення фашизму при виокремленні із тематики німецького екзистенціалізму протоелементів міфології фашизму.

По-друге, констатуючи в цілому зростання потоку матеріалів про фашизм, варто визнати, що філософські науки перебувають на етапі первинної концептуалізації даного матеріалу, у зв'язку з цим дослідження, присвячені соціальної онтології, метафізики, етики та антропології фашизму, на основі соціально-філософського синтезу ідей вказаних напрямків філософської рефлексії стають одним з важливих напрямків аналізу в даній статті.

По-третє, хоча дослідження в сфері фашизму користуються інтересом як у представників різних сфер і галузей знання, так і в широких колах громадськості, тематика соціальної онто-

логії, яка пов'язана із метафізикою та етикою, і досі залишається на периферії досліджень.

Метою дослідження є виявлення зв'язку між моделями рефлексії метафізичних, етичних та соціально-онтологічних проблем та духовно-ціннісними засадами ідеології фашизму в працях М. Хайдеггера.

Завданнями статті, у зв'язку із вищезазначеним, є :

А) аналіз деяких метафізичних, етичних та соціально-онтологічних ідей Хайдеггера як прототипу ініспірацій фашистської ідеології;

Б) дослідження можливих зв'язків між моделями рефлексії метафізичних, етичних та соціально-онтологічних проблем та духовно-ціннісними засадами ідеології фашизму в деяких працях Хайдеггера.

Картографія соціального світу кожної держави видається унікальною і розвивається під впливом цілої низки факторів, як-от: національних традицій, економічної системи та політичних інституцій, історичної ситуації, духовних цінностей. У зв'язку з цим, не претендуючи на повне і всебічне висвітлення всіх культурних процесів, що відбуваються в Німеччині в період становлення і утвердження ідеології фашизму, обмежимося констатацією того, що націонал-соціалізм видозмінив традиційну культуру Німеччини, маючи при цьому підґрунтя у вигляді соціальної онтології, неометафізики та неоміфології, в якій було обґрунтовано ідею самотності німецьтва та нових викликів європейському людству, відповіді на які мала дати саме Німеччина.

Осмилення цих викликів відбувалося в соціальній метафізиці та онтології Хайдеггера, який на рівні екзистенціалістської концепції здійснив своєрідне відродження базових міфів скандинавської культури, які стали основоположними для фашистської ідеології в Німеччині.

Отже, своєрідною заслугою Хайдеггера є закладення ідейного підґрунтя соціальної метафізики та соціальної онтології для базових міфів фашизму, які формують основу націонал-соціалістичного світогляду, займаючи при цьому чільне місце в міфології націонал-соціалізму. Зрозумілим у контексті аналізу Хайдеггером європейського нігілізму через реінтерпретацію етики Ніцше [4] взаємозв'язок соціально-політичної міфології фашизму з класичним германо-скандинавським міфом як спробою відродження національних цінностей арійського язичництва в руслі антропотейзму.

Хайдеггерівський екзистенціалізм можна розглядати як своєрідний ініспіраційний простір міфологізації свідомості в Німеччині та відходу від раціоналістичних і сциєнтистських уявлень про розвиток людини суспільства і цивілізації в цілому. Йдеться про відхід від класичної ідеї раціонального суб'єкта та визнання її нігілістичної безперспективності на користь людини

«часу, долі і історії», яка є спроможною на великі прориви і звершення, недоступні для пересічі.

Отже, міфологізація свідомості в Німеччині відбувалася як тривалий і складний процес, що перебував під впливом множини чинників. Міфологія фашизму опинилася в цьому процесі лише продуктом міфологізації свідомості в попередні епохи і стала основою для створення нової соціальної антропології та метафізики, своєрідність яких полягала в філософсько-спекулятивному обґрунтуванні ультра націоналізму як міфологічної системи фашистської Німеччини, основою якої є арійський міф про перевагу нордичної раси над іншими расами і народами.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною базою даного дослідження стали, поруч із класичними працями М. Хайдеггера, праці таких авторів, як К. Юнг [10].

Деякі твори перерахованих вище авторів мають для розроблюваної теми контекстуально-інтерпретаційне значення. В роботах досліджуються психологічні передумови виникнення ідеології фашизму, її зв'язку із скандинавською міфологією, окультизмом та стародавніми магичними традиціями. Методологічно-значущими для статті є праці Л. Абрамяна, Х. Арендт, В. Віппермана, Р. Опітца, Е. Фрома, які є оригінальними спробами осмилення психології фашизму та окультистського коріння нацизму в Німеччині, а також першопричин міфологізації масової свідомості та появою в ній відповідного комплексу «тривоги перед буттям», який створив підґрунтя для пошуку виходу у вигляді всеохопної тоталітарної системи із інтенцією владної всемогутності [1-4, 10].

Виклад основного матеріалу. Міфологія фашизму, її взаємозв'язок з класичним німецько-скандинавським міфом як культурною основою являє собою спробу відродження національних цінностей, що пояснює конфронтаційність міфології фашистської Німеччини та її спрямованість на боротьбу з іншими проявами культури, прагнення знищити їх.

В інтерпретації Хайдеггером Ф. Ніцше, з переоцінювання всіх колишніх цінностей людина постає перед безумовною вимогою: безпередумовно, самостійно, самочинно і самозобов'язувально заснувати «нову розмітку поля», в рамках якої має відбуватися впорядкування суцього в цілому відповідно до нового порядку [4, с.423].

Оскільки «надчуттєве», «потойбічне» і «небо» є знищеними, залишається тільки «земля». Новим порядком, продовжує далі Хайдеггер, повинно бути абсолютне панування чистої влади над землею кулею через людину (курсив мій – Є.Р.), не через яку завгодно людину і вже, звичайно, не через людину минувщини, яка живе під знаком колишніх цінностей людства. Тоді через яку ж людину?

Далі Хайдеггер говорить, по суті, про язичницьку антрополатрію, яка відкриває епоху

неокульту надлюдини із новим типом соціальності, яка відповідає цьому рівню духовного трансцендування.

З нігілізмом, тобто з переоцінкою всіх колишніх цінностей всередині суцього як волі до влади і перед обличчям вічного повернення того ж самого, стає необхідним нове покладання сутності людини. Оскільки ж «Бог помер», мірою і осередком для людини може стати тільки сама людина – «тип» та «образ» людства, який бере на себе завдання переоцінки всіх цінностей у масштабах єдиної влади волі до влади і налаштована вступити в абсолютне панування над землею кулею. Класичний нігілізм як переоцінка всіх колишніх цінностей, дає підстави для розуміння всього суцього як волі до влади і здатний визнати вічне повернення тією ж самою єдиною «метою», має висунути самій людині – саме колишній людині – спорудити понад собою в якості мірила образ «надлюдини» [7, с.40].

Хайдеггер дає зрозуміти, що однією з причин міфологізації свідомості в Німеччині в найбільш радикальних формах було глибоке розчарування в здатності розуму осмислити дійсність, у відході від раціоналістичних і сциєнтистських уявлень про природу людини і суспільства. Болісні процеси відродження національної гідності німців після завершення 1-ї світової війни потребували пояснення, і новий міф у цьому сенсі виконував евристичну функцію, заповнюючи собою прогалини у напівзруйнованому соціальному космосі колишньої великої імперії.

Далі автор веде мову про повернення людини до самої себе у вигляді повернення свого ідеалізованого образу із відчуженого світу цінностей в соціальність.

Цінності, за переконанням Хайдеггера, руйнуються не тільки самі по собі, ми здобуємо цінності перш за все як такі, які є вкладеними нами назад зі світу. При покладанні цінностей і позбавленні влади цінностей ми діємо і в якості діячів. Хто такі ці «ми»? – задається автор риторичним запитанням.

Вочевидь, вважає автор, нігілізм – не просто потай здійснений розпад десь присутніх самоцінних цінностей. Він є повалення цінностей нами, себто тими, хто розпоряджаються їх покладанням. Коментуючи Ніцше, автор зауважує, що під «нами» і «ми», однак, мається на увазі людина окциденту (західної історії). Автор не хоче цим самим сказати, що ті самі люди, якікладають цінності, їх же знову вилучають, але ті, щокладають, і ті, що вилучають, є людьми однієї і тієї ж єдиної історії Заходу.

«Ми самі, представники нинішньої його епохи, належимо до тих, хто знову вилучає ті колись вкладені цінності. Повалення колишніх верховних цінностей відбувається не від порожньої гарячки сліпого руйнування і суєтного оновництва. Воно йде від якоїсь потреби і від необхідності надати світові того змісту, який не принижує його до ролі «прохідного двору» в

якесь потойбіччя. Має виникнути світ, який робить можливим таку людину, яка б розгортала своє ество з повноти своєї власної цінності (курсив мій – Є.Р.)» [7, с.38].

Для цього потрібним є, однак, перехід, прохід через стан, в якому світ виглядає знеціненим, але, разом з цим, вимагає якоїсь нової цінності. Для проходу через проміжний стан треба вдивитися в нього з усією можливою усвідомленістю. Для цього треба взнати витоки проміжного стану і вивести «на світло розуму» першопричину нігілізму. Тільки з цієї усвідомленості проміжного стану виникне вирішальна воля до його подолання.

Отже, автор, рефлексуючи над соціальною метафізикою, антропологією та етикою, філософськими засобами конструюється програма побудови неоантрополатрії із новим соціальним життєустроєм. Пізніше вона буде покладена в основу міфології фашизму із арійським міфом про переваги нордичної раси над іншими расами і народами. Останній центрував навколо себе всю міфологію, підміняючи собою культурні та інтелектуальні основи європейської цивілізації, намічаючи зв'язок між культурно-історичними епохами минулого і моделлю будівництва «нового» суспільства і держави.

При першому побіжному огляді історії Європи ХХ століття виникає оманливе відчуття спонтанності, випадковості, помилковості фашизму. Подібне відчуття породжується антропоцентристським поглядом на людину, суспільство, коли ми розуміємо людину не тільки як центр і основу світобудови, але і як саму досконалість, субстанцію, гідну кращої долі, втім, здатну на помилки. Аналіз Хайдеггером європейської історії переконує нас у протилежному: фашизм виникає як закономірний результат суспільно-політичних і духовних процесів і явищ, що відбуваються в Європі протягом тривалого часу. Дані процеси і явища змінили людину, змінили її ставлення до світу, природи, суспільства, самої себе.

Забезпечення вищого та безумовного саморозвитку всіх здібностей людства для безумовного панування над усією Землею є тим таємним стимулом, який підстобує новоевропейську людину до все нових і нових поривів і примушує її до зобов'язань, які забезпечили б їй надійність її методів і досягнення намічених цілей. Свідомо встановлюваний для себе закон, природно, виступає в різних видах іпостасях. Зобов'язуючим може бути: людський розум і його закон (Просвітництво) або влаштована і впорядкована за нормами такого розуму фактична дійсність (позитивізм). Зобов'язуючою може бути гармонійна упорядкованість у всіх своїх формуваннях, вихована на прекрасних ідеалах людства (гуманізм класицизму).

Зобов'язуючим може бути могутній розквіт нації, який спирається на саму себе, або «пролетарії всіх країн», або окремі народи і раси.

Зобов'язуючими можуть бути «паростки нової епохи», розвиток «особистості», організація мас або те й інше разом; нарешті, створення такого людства, яке знаходить своє вираження уже і не в «індивідуумі», і не в «масі», але в «типі». Тип об'єднує в собі, видозмінюючи і неповторність, очікувану раніше від індивіда, і однаковість, і універсальність, яких вимагає суспільство. Але неповторність «типу» полягає у вражаючій силі однакового штампу, що не терпить разом з тим ніякої нудної зрівняйлівки і нужденності, а навпаки, лише своєрідну ієрархію» [7, с.41-42].

Таким чином, Хайдеггер веде мову про великий зсув у свідомості, коли на зміну раціоналістичним і сциєнтистським уявленням і установкам прийшов міф. Людина перестала бути індивідуальністю, вона загубила свою унікальність, яка визначається безліччю факторів. Вона перетворилася на «типовий образ», функцію соціальності, а її особисті світогляд та переконання розчинилися в гаслах та масових ініціативах.

Саме міф, на наш погляд, є одним з основних факторів масовізації свідомості. Це підтверджується хоча б тим, що процес масовізації людини і міфологізації свідомості є двосідністю ХХ століття. Ідеоміфологія виявилася технологією оволодіння людиною, засобом управління нею, всупереч індивідуальним диспозиціям.

Міфологізована людина є керованою і передбачуваною, та більше, гранично прогнозованою, оскільки захоплена примітивними стереотипами нарівні з усіма. Саме тому, на наш погляд, фашизм базувався на сучасній соціально-політичній міфології, маніпулюючи за допомогою міфів свідомістю мас у найбільш агресивних і наступальних формах.

Коментуючи феномен масовізації свідомості, відрефлексований в етиці Ніцше, Хайдеггер зауважує, що «добра людина «цієї» (масової – Є.Р.) «моралі» є, говорячи метафізично, тією людиною, яка нічого не підозрює про походження цінностей, яким вона підпорядковує себе як безумовним ідеалам. Ця відсутність підозри про походження цінностей тримає людину в стороні від будь-якого експліцитного осмислення походження цінностей, а саме: що вони є встановленими самою волею до влади умови її власної підтримки» [7, с.47-48]

Таким чином, невинність масовізованої людини можна прирівняти до метафізичної стерильності, себто до незачепленості будь-яким перерахунком сущого і, тим самим, ціннісним конструюванням соціальності. Оскільки такій психологічно-невинній («наївній») людині походження цінностей з владного людського оцінювання залишається прихованим, наївна людина приймає цінності (мету, єдність, цілісність, істину) так, немов вони прийшли до неї звідкись, «спустилися з неба», і самі по собі як такі підносяться над нею, а їй залишається тільки схилитися перед ними.

«Всю красу і піднесеність, якими ми наділи-

ли дійсні та уявні речі, - продовжує Хайдеггер, коментуючи Ніцше, - я волю зажадати назад як власність і твір людини: як його найчудовішу апологію. Людина як поет, як мислитель, як бог, як любов, як міць, влада - понад те її царствена щедрість, з якою вона обсіпала подарунками речі, щоб збіднити себе і себе почувати жебраком! Досі її найбільшою безкорисливістю було те, що вона дивувалася і молилася і вміла приховувати від себе, що це вона є творцем того, чому вона дивувалася» [7, с.42].

Зазначене дає підстави вести мову про антропотейстичний переворот, який відбувся в німецькій соціальній філософії завдяки ірраціоналізму, себто волюнтаризму та децизіонізму, який став поширюватись через твори Хайдеггера, Юнгера, Шмітта [2, с.70-88].

Людина, в логіці цієї соціальної онтології антропотейзму, не повинна більше роздаровувати і позичати, тим більше - коритися тому, кого вона обдарувала. Замість цього людина повинна зажадати все для себе як свою власність, усвідомлюючи саму себе не як жалюгідного раба перед сущим в цілому, але навпаки, споруджуючи і утверджуючи саму себе в безумовному пануванні.

«Це означає, однак, що вона сама є безумовною волею до влади, що вона сама себе знає як володаря цього панування і свідомо погоджується на всьляке зміцнення влади, тобто на постійне зростання владної потентності. Воля до влади є «принципом нового покладання цінностей»... не тільки видом і способом, але і засобом, яким здійснюється покладання цінностей... воля до влади як єство влади є єдиною основною цінністю, за якою має оцінюватися все, що або є покликанням мати цінність, або не має права претендувати на яку-небудь цінність.

Лейтмотивом соціально-філософської рефлексії стає ніцшеанський кратоцентризм, який, в інтерпретації Хайдеггера можна вважати квінтесенцією фашистської ідеології. «Будь-яке звершення, будь-який рух, будь-яке становлення як утвердження відносин міри і сили, як боротьба... Те, що є переможеним в цій боротьбі, те, оскільки воно є переможеним, є неправим і неістинним. Те, що в цій боротьбі залишається нагорі, оскільки перемагає, то у своєму праві є істинним» [4, с.409].

Висновки. Вищезазначене виключає розуміння фашизму як випадкового, спонтанного, помилкового з точки зору соціально-філософського осмислення феномена. Саме ця обставина проблематизує розуміння фашизму в вимірі міфологічних витоків у соціально-філософському дискурсі 20-30 р. ХХ ст. Є підстави також зробити висновок про живучість цього феномена і наявність його в сучасному процесі розвитку людства в найрізноманітніших формах. Більше того, зараз є підстави вести мову про існування такого явища в сучасному духовному житті, як неофашизм, тобто фашизм, який відтворюється

в лоні німецької соціальності, культури та менталітету. Отже, фашизм, який знайшов спосіб жити в умовах тотального його засудження і неприйняття, в умовах жорсткої репресивної боротьби з ним, має бути зрозумілим у поєднанні різноманітних духовних, політичних, історичних та соціальних першопричин як своєрідна філософська неантропологія, як фашистська неетнологія та неосоціологія та і як гуманітарний дискурс загалом.

Активізація неофашизму була розпочата реанімацією міфа про аріїв, з якою пов'язана як по-новому міфологізована масова свідомість, так і проблема маніпуляції нею. Сучасна масова свідомість, висапуючи продуктом ідеології консьюмеризму, безпосередньо залежить від уко-

рінених у ній міфологічних стереотипів. Вона підпорядковується силі міфа, його енергії, Але без відповідної соціально-філософської легітимації будь-яка міфологія та соціальна онтологія залишалася б просто сукупністю передсудів. Саме з цієї причини, завдяки легітимуючому їй в культурі соціально-філософському дискурсу, нацистська пропаганда стала організованим центром міфотворчості, який зміг приборкати, систематизувати, пустити в потрібне русло стихійний процес фашизації масової свідомості. Вона визначала час народження і момент загибелі переважної більшості соціально-політичних міфів нацистської Німеччини. Вона, в підсумку, реанімувала політичну антропoteологію і пристосовувала її до мінливої дійсності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абрамян Л.А. Первобытный праздник и мифология. /Л.А. Абрамян.- Ер.: Изд. АН АрмССР, 1983.- 229 с
2. Випперман В. Европейский фашизм в сравнении 1922-1982./В. Випперман.- Новосибирск: Сибирский хронограф, 2000.-212 с.
3. Опитц Р. Фашизм и неофашизм./Р. Опитц. – М.: Прогресс, 1988. – 280 с
4. Ф.Ницше. К генеалогии морали. Polemicheskoe sochinenie// Ницше Ф. -Сочинения в 2 т. Т. 2.-М.: Мысль, 1990-829с. - С.407-524.
5. Райх В. Психология масс и фашизм./В. Райх.- М.: АСТ, СПб., 1997. - 380 с
6. Э. Фромм. Бегство от свободы. Человек для самого себя./Э. Фромм. — М.: Изид, 2004.-399 с.
7. Хайдеггер М. Европейский нигилизм./ М. Хайдеггер.- М.: Альта, 2008.-147 с.
8. К.Г.Юнг. Вотан// Юнг.К.-Г. О современных мифах: сб. трудов: пер. с нем.— М.: Практика, 1994.-с.214-226.
9. Arendt H.Essays in Understanding, 1930-1954: Formation, Exile, Totalitarianism. N.Y., 1994.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2014

REFERENCES:

1. *Abramyan L.A. Pervobyitnyiy prazdnik i mIfologIya (Primeval holiday and mythology). Er.: Izd. AN ArmSSR, 1983. 229 p.*
2. *Vipperman V. Evropeyskiy fashizm v sravnении 1922-1982 (European fascism versus 1922-1982). Novosibirsk: Sibirskiy hronograf, 2000. 212 p.*
3. *Opitts R. Fashizm i neofashizm (Fascism and neo-fascism). M.: Progress, 1988. 280 p.*
4. *F.Nitsshe. K genealogii morali. Polemicheskoe sochinenie (The Genealogy of Morals. Polemic). Sochineniya v 2 v. V. 2. M.: Myisl, 1990. 829 p. P.407-524.*
5. *Rayh V. Psihologiya mass i fashizm (Mass Psychology and fascism.). M.: AST, SPb., 1997. 380 p.*
6. *E. Fromm. Begstvo ot svobodyi. Chelovek dlya samogo sebya (Escape from Freedom. Man for Himself). M.: Izida, 2004. 399 p.*
7. *Haydegger M. Evropeyskiy nigilizm (European nihilism). M.: Alta, 2008. 147 p.*
8. *K.G.Yung. Votan (Wotan). O sovremennyih mifah.M.: Praktika, 1994. P.214-226.*
9. *Arendt N.Essays in Understanding, 1930-1954: Formation, Exile, Totalitarianism. N.Y., 1994.*

Рахмайлов Свген Васильович – аспірант
Житомирський державний університет імені І.Я. Франка
Адреса: 10002, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
E-mail: ostrouhov@ukr.net

Rakhmajlov Jevghen Vasyljovych – postgraduate
Zhytomyr Ivan Franko state university
Address: 40, Velyka Berdychivjska Str., Zhytomyr, 10002
E-mail: ostrouhov@ukr.net